

Смітюх А.В.

Одеський національний університет ім. І.І.Мечнікова

**ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ДОГОВОРІВ
УНІДРУА ЯК ЗВИЧАЇ *SECUNDUM LEGEM* ТА *PRAETER LEGEM* ЗА
НОВИМ ЦК УКРАЇНИ**

1. Ст.7 нового ЦК України дозволяє застосовувати до цивільних відносин звичай, зокрема - звичай ділового обороту, тобто усталене у певній сфері цивільних відносин правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але й не суперечить їх положенням. Отже, новий ЦК України визнає звичаї на доповнення закону (*secundum legem*), звичаї окрім закону (*praeter legem*), та заперечує існування звичаїв проти закону (*contra legem*). Ст.7 ЦК передбачає також можливість фіксації звичаю у певному документі.

2. Принципи міжнародних комерційних договорів, затверджені Міжнародним інститутом уніфікації приватного права у і 994 р. (далі - Принципи) можна розглядати в контексті нового ЦК України як документ, що втілює ґрунтовні засади позанаціональних звичаїв міжнародної торгівлі.

3. **Принципи як звичаї *secundum legem*.** Норми ЦК можна доповнювати аналогічними, але більш детальними положеннями Принципів, при цьому до уваги треба брати не тільки, та, іноді, не стільки самі норми Принципів, скільки коментарі та ілюстрації до них.

Наприклад ст.6.2.1 -6.2.3 Принципів про утруднення (англ. - *hardship*), зокрема - положення щодо обґрунтованості вимоги про перегляд зобов'язань та терміновості її надання доповнюють ст.652 «Зміна або розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин» ЦК; надто лаконічну ст.617 «Підстави звільнення від відповідальності за порушення

зобов'язання» ЦК доповнює ст.7.1.7. «Непереборна сила (форс-мажор)» Принципів та її коментар в тому, що стосується визначення непереборної сили, її тимчасової дії та необхідності повідомлювати кредитора про відповідні обставини. Оскільки новий ЦК, так само як Принципи містить і інститут утруднень і інститут непереборної сили, саме виходячи з п.6 коментарю до ст.6.2.2. «Визначення утруднень» Принципів можна вирішувати питання про їх співвідношення.

Ст.524 «Валюта зобов'язання» та ст.533 «Валюта виконання грошового зобов'язання» ЦК зазначають, що грошове зобов'язання, як правило, повинно бути виражене та виконане у гривнях. Ст.6.1.9. «Валюта платежу», ст.6.1.10. «Невизначеність валюти» Принципів можуть доповнити зазначені положення ЦК для випадків, коли платіж повинен здійснюватись за межами України (тобто коли валюта зобов'язання не співпадає з валютою місця платежу).

4. Детальні положення ст.6.1.12. «Черговість розподілу платежів» Принципів вичерпно доповнюють досить схематичну ст.534 «Черговість погашення вимог за грошовими зобов'язаннями» ЦК; так само як ст.5.7. «Визначення ціни» Принципів доповнює ч. 1, ч.4 ст.632 «Ціна» (щодо всіх договорів), ст.691 «Ціна товару» (щодо договорів купівлі-продажу) ч.2 ст.843 «Ціна роботи» (щодо договорів підряду), абз.2 ч.1 ст.762 «Плата за користування майном» (щодо договорів найму), ч.1 ст.916 «Провізна плата» (щодо договорів перевезення); застереження ст.5.6. «Визначення якості виконання» Принципів про розумну якість виконання не нижче середнього рівня та переконливі ілюстрації доповнюють ч.2 ст.673 «Якість товару» (щодо договорів купівлі-продажу) та ст.857 «Якість роботи» (щодо договорів підряду).

Ст.7.4.1.-7.4.8., 7.4.11, 7.4.12 Принципів встановлюють засади відшкодування збитків та можуть доповнювати ст.623 «Відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання» ЦК; ст.4.3.-ст.4.7. Принципів, які містять правила тлумачення договорів доповнюють ст.213 «Тлумачення правочину» ЦК. Іноді, навпаки, одна норма Принципів здатна доповнити цілі параграфи, або навіть глави ЦК - ст.6.1.8. «Платіж шляхом грошового переказу» доповнює §2 «Розрахунки із застосуванням платіжних доручень» глави 74 ЦК (ст. 1089-1092); ст.6.1.11. «Вартість виконання» Принципів доповнює главу 48 «Виконання зобов'язання» ЦК.

5. Положення 4.2 ст.6.1.4. «Порядок виконання» Принципів та коментар до неї (якщо виконання зобов'язань лише однієї сторони вимагає часу, ця сторона виконує зобов'язання першою) доповнюють положення ст.538 ЦК «Зустрічне виконання зобов'язань», де зазначено, що сторони виконують зобов'язання одночасно. Ст.6.1.3. «Часткове виконання» Принципів, де зазначено що відмова кредитора від прийняття часткового виконання має бути обумовлена законним інтересом (тобто не може бути довільною), а додаткові витрати кредитора спричинені частковим виконанням компенсуються боржником, доповнює ст.529 «Виконання зобов'язання частинами» ЦК.

6. Принципи як звичаї *praeter legem*. Принципи можуть заповнювати прогалини ЦК, якщо вони регулюють ситуації, які не врегулював законодавець.

Ст.5.4. Принципів встановлює поділ зобов'язань на зобов'язання досягти певного результату та зобов'язання здійснити всі можливі зусилля, ст.5.5. Принципів містить критерії для визначення виду зобов'язання. Новому ЦК України такий поділ невідомий. Втім, різниця між договором на запуск космічного супутника нової конструкції та договором на постачання 20 тонн вугілля є очевидною, отже, ст.5.4, 5.5. Принципів можна використовувати як звичасві норми для визначення того, чи зобов'язувалась сторона досягти певного результату або лише здійснити всі можливі зусилля для його досягнення.

Договір приєднання (ст.634 ЦК) та типові умови (ст.630 ЦК) є «стандартними умовами» в розумінні п.2 коментарю до ст.2.19 Принципів, бо вони завчасно готуються для неодноразового використання та застосовуються без переговорів з іншою стороною. Отже, оскільки ЦК не встановлює норм: про неочікувані за змістом умови, що їх заховано серед інших стандартних умов; про співвідношення між стандартними умовами та умовами, що їх сторони прямо погодили; не регулює ситуацію, коли обидві сторони, укладаючи договір, використовують власні стандартні умови (договори приєднання або типові умови), ці питання можна вирішувати виходячи з положень ст.2.19.-2.22. Принципів.

Отже, нове цивільне законодавство України надає широкі можливості для застосування в Україні Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА як звичаїв *secundum legem* та *praeter legem*.